

#WolneSądy

8.04.2020
RUP-3348
h. j. brzezina

List otwarty do władz polskich miast i gmin

Warszawa, 3 kwietnia 2020 r.

Szanowni Państwo Prezydenci, Burmistrzowie, Wójtowie,
Szanowni Państwo radni i urzędnicy miast i gmin,

Jesteśmy bardzo zaniepokojeni faktem, że przewidziane na maj wybory Prezydenta RP ciągle nie zostały odwołane. Istnieje ryzyko, że władze centralne będą za wszelką cenę dążyć do przeprowadzenia tych wyborów, a gdyby im się to udało – wybory przyczynią się do rozprzestrzeniania epidemii. **Apelujemy więc do Państwa o odstąpienie od wszelkich przygotowań do tych wyborów oraz o odmowę ich przeprowadzenia.**

Przeprowadzenie wyborów podczas zarazy oznaczałoby, że wielu wyborców ze strachu zrezygnuje z głosowania i będzie to strach w pełni uzasadniony. Ponadto znaczna część kampanii wyborczej się nie odbyła. Wybory przeprowadzone w takich warunkach (uzasadniony strach wyborców przed głosowaniem, brak normalnej kampanii) nie będą powszechne ani wolne, będą niedemokratyczne (a więc nieważne) zarówno w świetle Konstytucji i kodeksu wyborczego, jak i w świetle powszechnie przyjętych standardów demokracji. **I to jest druga przyczyna, dla której apelujemy do Państwa o odstąpienie od organizowania tych wyborów.**

Według sondaży, 70 do 78% Polaków popiera przeniesienie na późniejszy termin wyborów Prezydenta RP. Petycja Obserwatorium Wyborczego w tej sprawie została podpisana do chwili pisania niniejszego pisma przez ponad 260 tys. wyborców, podpisy ciągle napływają (oczywiście w formie elektronicznej)¹.

Aspekty prawne

Odmowa organizacji wyborów w tych okolicznościach jest w pełni uzasadniona prawnie: naszym zdaniem odmawiając jakichkolwiek czynności (np. udostępnienia czy przekazywania dokumentów, organizacji spotkań, udostępnienia pomieszczeń) nie łamią Państwo prawa. Wręcz przeciwnie: Obserwatorium Wyborcze i Inicjatywa #WolneSądy stoją na stanowisku, że łamią prawo – a nawet popełniają przestępstwo z art. 165 § 1 pkt 1 kodeksu karnego – te osoby, które w obecnej sytuacji organizują wybory.

Załączamy kompletne uzasadnienie prawne tego stanowiska, zaaprobowane przez byłego prezesa Trybunału Konstytucyjnego, sędziego Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku Jerzego Stępnia. Jeżeli zgadzają się Państwo z tym uzasadnieniem, to informując o odstąpieniu od organizacji wyborów (np. w piśmie do komisarza wyborczego czy w ogłoszeniu dla mieszkańców), będą Państwo mogli je załączyć i tym samym oszczędzić wysiłek, jakim byłoby napisanie własnego uzasadnienia prawnego.

¹ Petycja wraz z aktualną liczbą sygnatariuszy: <https://ow.org.pl/petycja>

Oto w skrócie najważniejsze punkty uzasadnienia prawnego:

1. **Znajdujemy się faktycznie w stanie klęski żywiołowej. Jest to jeden z konstytucyjnych stanów nadzwyczajnych, podczas których organizowanie wyborów jest zabronione. Rada Ministrów co prawda nie zarządziła formalnie stanu klęski żywiołowej, ale z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (K 17/98) wynika, że liczą się realia bardziej niż formalne decyzje.**
2. Art. 68 ust. 1 Konstytucji mówi: „Każdy ma prawo do ochrony zdrowia.” Przeprowadzenie wyborów w obecnej sytuacji byłoby zaprzeczeniem tego prawa, a więc pogwałceniem Konstytucji.

Wszystkie wybory lokalne przewidziane na 29 marca br. zostały odwołane.

Sąd Najwyższy i sądy powszechne odwołały większość rozpraw i posiedzeń jawnych. Sąd Najwyższy odwołał Zgromadzenie Ogólne, które według przepisów ustawy miało obowiązkowo odbyć się w marcu.

Skoro sędziowie (a więc najbardziej wykwalifikowani prawnicy) powszechnie uznali, że pomimo przepisów ustawowych, które przewidują prowadzenie rozpraw, posiedzeń jawnych i Zgromadzenia Ogólnego, wszystko to należy odwołać, to nie ma wątpliwości, że wybory również należy odwołać i będzie to zgodne z prawem.
3. **Art. 165 § 1 pkt 1 kodeksu karnego przewiduje karę do 8 lat pozbawienia wolności dla tego, kto „sprowadza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób [...] powodując zagrożenie epidemiologiczne lub szerzenie się choroby zakaźnej”.** Tak więc przeprowadzenie wyborów w obecnych warunkach byłoby ciężkim przestępstwem, wszyscy zaangażowani w organizację wyborów mają nie tylko prawo, ale wręcz obowiązek odstąpić od tej organizacji.
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca br. zabrania do 11 kwietnia przemieszczania się. Od tego zakazu są wyjątki (np. niezbędne potrzeby życia codziennego, kult religijny), ale udział w wyborach nie należy do tych wyjątków – a więc zgodnie z przepisami obowiązującymi dziś idąc do lokalu wyborczego wyborca złamałby rozporządzenie. Nie ma powodów, by sądzić, że między 11 kwietnia a dniem wyborów pojawią się przesłanki do złagodzenia tych przepisów.
5. Ponad 100 tys. wyborców w całej Polsce podlega kwarantannie lub izolacji.
6. Komisja wyborcza ma obowiązek porównać twarz każdego wyborcy z fotografią w jego dokumencie tożsamości. A to z kolei wymaga, żeby wyborca zdjął maskę, o ile ją nosi, i w ten sposób zwiększył rozpowszechnianie epidemii.
7. Sąd Najwyższy stwierdził w postanowieniu I NSW 4/20 z 23.03.2020, że w obecnej sytuacji dochowanie procedur wyborczych jest niemożliwe. Postanowienie dotyczy zbierania podpisów, ale przez analogię można je zastosować do wszystkich procedur wyborczych, w które zaangażowana jest duża liczba wyborców – a więc również do samego głosowania.

im Wyborcze
10717
169

#WolneSądy

Prawo zakazuje przygotowywania i przeprowadzania wyborów Prezydenta RP w obecnej sytuacji

Uzasadnienie prawne stanowiska Obserwatorium Wyborczego i Inicjatywy #WolneSądy

Treść niniejszego dokumentu była konsultowana z byłym prezesem Trybunału Konstytucyjnego, sędzią Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku Jerzym Stępnem, który tę treść aprobuje.

3 kwietnia 2020 r.

Spis Treści

1	Konstytucyjne przepisy o stanach nadzwyczajnych i podstawowe zasady demokracji.....	2
1.1	Przepisy o stanach nadzwyczajnych.....	2
1.2	Powszechność wyborów.....	3
1.3	Podstawowe zasady demokracji i kampania wyborcza.....	3
2	Prawo do ochrony zdrowia.....	4
3	Kodeks karny.....	5
4	Rozporządzenie zakazuje iść na wybory.....	6
5	Konieczność zdejmowania masek w lokalu wyborczym.....	7
6	Niemożliwość przeprowadzenia wyborów wynika pośrednio z postanowienia Sądu Najwyższego.....	7
7	Załącznik: wzmiankowane w tekście przepisy prawa.....	9
7.1	Konstytucja, art. 127.....	9
7.2	Konstytucja, art. 228.....	9
7.3	Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.....	9
7.4	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii.....	11
7.5	Ustawa o Sądzie Najwyższym.....	12
7.6	Kodeks karny, art. 165.....	12

1 Konstytucyjne przepisy o stanach nadzwyczajnych i podstawowe zasady demokracji

1.1 Przepisy o stanach nadzwyczajnych

Szalejąca obecnie epidemia stanowi sytuację *szczególnego zagrożenia*, o której mówi art. 228 Konstytucji dotyczący stanów nadzwyczajnych². Dla walki z tym zagrożeniem władze państwowe wprowadziły tymczasowo rozwiązania prawne, które ograniczają lub nawet całkowicie odbierają obywatelom cały szereg ich praw. Te rozwiązania, to zakaz wjazdu do Polski dla cudzoziemców, w tym nawet dla obywateli Unii Europejskiej (są wyjątki); kwarantanna dla osób wracających z zagranicy (nawet jeśli wracają z obszarów mniej niż Polska dotkniętych epidemią); ograniczenie lub zakaz prowadzenia działalności gospodarczej, obowiązujący w wielu sytuacjach; możliwość nakazywania dowolnej osobie pracy w zakładzie pracy wyznaczonym przez władze państwowe; możliwość nakazywania przez władze państwowe każdemu przedsiębiorcy i każdej osobie prawnej wykonania dowolnych zadań na warunkach narzuconych przez te władze jednostronnie; ograniczenie udziału wiernych w obrzędach religijnych do pięciu osób i całkowity zakaz wszelkich innych zgromadzeń ludności. I wreszcie rozwiązanie najbardziej niezwykle i jednocześnie najbardziej dotkliwe dla obywateli: zakaz przemieszczania się po całym obszarze Polski (oczywiście są wyjątki od tego zakazu).

Podsumowując: wprowadzono rozwiązania prawne, które daleko wykraczają poza „zwykłe środki konstytucyjne” (wyrażenie użyte w art. 228 Konstytucji), czyli poza to, co w zwyczajnych okolicznościach władza może nakazać lub zakazać obywatelom. Jedynym zgodnym z Konstytucją sposobem wprowadzenia takich rozwiązań byłoby ogłoszenie stanu nadzwyczajnego przewidzianego przez Konstytucję (rozdział XI, art. 228-234). Mógłby to być stan klęski żywiołowej lub stan wyjątkowy.

Rada Ministrów nie wprowadziła formalnie stanu nadzwyczajnego. Obowiązujące obecnie rozwiązania zostały wprowadzone innymi drogami, skutkiem czego są one w istotnej części niezgodne z Konstytucją, a niektóre z nich są nawet pozbawione jakiejkolwiek mocy obowiązującej. Najbardziej wyrazistym przykładem jest zakaz przemieszczania się. Jest on zapisany w rozporządzeniu Rady Ministrów³ wydanym rzekomo „na podstawie art. 46a i art. 46b pkt 1–6 i 8–12 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi”, podczas gdy ta ustawa – w przeciwieństwie do ustaw o stanie klęski żywiołowej i o stanie wyjątkowym – w ogóle nie pozwala na wprowadzenie takiego zakazu. Ustawa ta pozwala jedynie na ograniczenie określonego sposobu przemieszczania się (np. wymóg, aby w autobusie znajdowała się odpowiednio mała liczba pasażerów) – ale takie ograniczenie to co innego niż zakaz przemieszczania się. Zakaz przemieszczania się jest więc nie tylko niekonstytucyjny, ale także pozbawiony podstawy ustawowej, a więc prawnie nieskuteczny.

Tak więc mamy w Polsce faktycznie stan nadzwyczajny, choć jego przepisy zostały wprowadzone (po części przez Radę Ministrów, a więc organ właściwy do wprowadzenia

2 Wszystkie przywołane przepisy są zamieszczone w załączniku do tekstu.

3 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Dz. U. 2020 r. poz. 566 <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2020/566>. Przed 31 marca ten sam zakaz zawarty był w Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii. Dziennik Ustaw, 2020, poz. 522 <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2020/522/D2020000052201.pdf>

stanu klęski żywiołowej) w sposób nieformalny i – przynajmniej częściowo – niezgodny z prawem.

Art. 228 ust. 7 Konstytucji zakazuje przeprowadzania wyborów podczas stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 90 dni po jego ustaniu. Trybunał Konstytucyjny orzekł⁴ (pogrubienie autorów niniejszego uzasadnienia):

*Art. 228 ust. 7 ustanawia zakaz przeprowadzania wyborów w stanach nadzwyczajnych, nawet wówczas gdy byłoby to technicznie możliwe. Takie rozwiązanie pozwala z jednej strony skoncentrować wysiłki na odwróceniu zagrożeń, z drugiej natomiast - chroni obywateli przed wykorzystywaniem instytucji stanów nadzwyczajnych dla manipulowania procedurą wyborczą. **Powszechne wybory organów władzy publicznej mają bowiem sens tylko w warunkach zapewniających pełną swobodę wyrażania woli wyborców, bez jakichkolwiek zakłóceń natury faktycznej i prawnej.***

To orzeczenie jasno wskazuje, że zgodnie z Konstytucją faktyczne rygory stanu nadzwyczajnego (a więc sytuacja panująca dziś), a nie jego formalne zarządzenie, są przesłanką powodującą, że przeprowadzenie wyborów jest zakazane przez Konstytucję. Wybory w maju to złamanie Konstytucji.

Ponieważ w dniu pisania tego tekstu, czyli 2 kwietnia, panuje faktyczny stan nadzwyczajny, przeprowadzenie wyborów jest konstytucyjnie zakazane co najmniej do 1 lipca (przez kolejnych 90 dni) – i pozostanie to prawdą nawet gdyby jakimś cudem epidemia i związane z nią ograniczenia zniknęły tuż po 2 kwietnia.

1.2 Powszechoność wyborów

W sytuacji epidemii wyborcy słusznie uważają głosowanie (w formie wizyty w lokalu wyborczym lub nawet droga pocztową) za niebezpieczne. Głosowanie podczas epidemii wywołuje więc u wyborców nierozstrzygalny dylemat: wystawić siebie i innych na niebezpieczeństwo zarażenia czy zrezygnować z prawa do głosowania?

Pierwsza tura wyborów do rad gmin przeprowadzona we Francji 15 marca br. miała frekwencję o 18 punktów procentowych niższą niż poprzednie podobne wybory w roku 2014. Oznacza to, że we Francji ok. 18% uprawnionych zrezygnowało z głosowania ze strachu (a może raczej: z rozsądku).

Konstytucja (art. 127 ust. 1) nakazuje, aby wybory Prezydenta RP były powszechne. Wybory przeprowadzone w opisanych tu okolicznościach nie spełniałyby tego warunku i z tego powodu byłyby nieważne.

1.3 Podstawowe zasady demokracji i kampania wyborcza

Opisane powyżej zasady, a mianowicie zakaz przeprowadzania wyborów podczas stanu nadzwyczajnego i w ciągu 90 dni po jego ustaniu oraz powiązanie tego zakazu z faktycznymi rygorami stanu nadzwyczajnego, a nie z jego formalnym ogłoszeniem, stanowią konkretną realizację podstawowej zasady, jaka znajduje się w polskiej Konstytucji i w prawie międzynarodowym pod nazwą *wolne wybory* (wyrażenie użyte w Protokole Dodatkowym do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, art. 3), *demokracja* (Traktat o Unii Europejskiej, art. 2) lub *demokratyczne państwo prawne* (Konstytucja, art. 2).

Zasada wolnych wyborów czyli demokracji oznacza w szczególności, że przed wyborami wyborca musi otrzymywać informacje od kandydatów i o kandydatach, czyli kampania

4 K 17/98, 26.05.1998 <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19980670446>

wyborcza musi odbywać się normalnie. A obecnie normalna kampania się nie odbywa, dlatego wybory przeprowadzone w maju nie będą wolne czy też demokratyczne.

2 Prawo do ochrony zdrowia

Art. 68 ust. 1 Konstytucji mówi: „Każdy ma prawo do ochrony zdrowia.”

Na mocy art. 23 kodeksu cywilnego zdrowie człowieka jest pierwszym z dóbr osobistych, które „pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach”⁵.

15 marca br. odbyły się wybory powszechne w Bawarii. W pozostałych krajach związkowych RFN takich wyborów nie było. Po wyborach liczba stwierdzonych zachorowań na COVID-19 na sto tysięcy mieszkańców była w Bawarii wyższa o 17 niż w innych krajach związkowych RFN. Tymczasem do dnia wyborów Bawaria nie była bardziej dotknięta epidemią niż inne części Niemiec. Analiza statystyczna tej sytuacji wraz z wyjaśnieniem, dlaczego zwiększona liczba zachorowań jest efektem wyborów, a nie zbiegiem okoliczności, została wykonana przez dr hab. Jarosława Flis i znajduje się na jego blogu⁶.

Po pierwszej turze wyborów do rad miejskich we Francji 15 marca stwierdzono liczne zachorowania na COVID-19 wśród członków komisji wyborczych i wśród wyborców; nie ma dokładnych danych na temat liczby tych zachorowań oraz na temat związku przyczynowego między wyborami a zachorowaniami (druga tura się nie odbyła).

List otwarty do Prezydenta Rzeczypospolitej i do Prezesa Rady Ministrów wysłany przez 559 polskich specjalistów związanych ze służbą zdrowia⁷ mówi m.in., co następuje:

W obecnej sytuacji planowane na dzień 10 maja bieżącego roku wybory prezydenckie stwarzają ogromne ryzyko zarówno dla członków komisji wyborczych, jak i wszystkich osób, które wezmą udział w tych wyborach. Groźba gwałtownego rozszerzenia się epidemii jest bardzo realna, co pokazały tragiczne doświadczenia niedawnych wyborów samorządowych we Francji. W ich wyniku zachorowało wielu członków komisji wyborczych i wolontariuszy zaangażowanych w wybory, a skokowy wzrost liczby zachorowań w skali całego kraju sparaliżował francuski system ochrony zdrowia.

Konieczność daleko idącej izolacji w obliczu epidemii jest powszechnie znana, jednak tu warto wzmiankować artykuł naukowy, który tę konieczność omawia dokładnie: D. Cereda *et al.*, *The early phase of the COVID-19 outbreak in Lombardy, Italy*.⁸ Przeprowadzenie wyborów w maju byłoby zanegowaniem izolacji koniecznej dla ochrony zdrowia.

Troska o zdrowie już spowodowała odroczenie wielu działań, których normalnie odraczać nie wolno, między innymi:

1. Wszystkie wybory i referenda lokalne, które były przewidziane na 28 marca br., zostały odwołane, mimo że ich daty wynikały, na takich samych zasadach, jak w przypadku

5 O tym, że przeprowadzenie wyborów w maju narusza ujęte w kodeksie cywilnym prawo do zdrowia, pisze adwokat Michał Wawrykiewicz: "W świetle prawa można mówić o planowaniu przestępstwa". *Gazeta Wyborcza*, 22.03.2020 <https://wyborcza.pl/7,75398,25810565,wybory-prezydenckie-2020-michal-wawrykiewicz-w-swietle-prawa.html>

6 <http://jaroslawflis.blog.tygodnikpowszechny.pl/2020/03/29/wirus-i-bawarskie-wybory/>

7 559 profesorów medycyny wzywa Prezydenta i Premiera: Nie róbcie wyborów. *Gazeta Wyborcza*. 30.03.2020 r. <https://wyborcza.pl/7,95891,25831421,grozba-rozszerzenia-sie-pandemii-z-powodu-wyborow-jest-realna.html>

8 <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/2003/2003.09320.pdf>

wyborów prezydenckich, z obowiązującego prawa i z przyjętego wcześniej kalendarza wyborczego lub referendalnego.⁹

Przypomnijmy, że komisarze wyborczy, którzy odwołali te wybory i referenda, zostali powołani na wniosek rządu podczas kadencji sejmowej 2015-2019. Nie można więc twierdzić, że ich decyzje zostały podjęte w sposób tendencyjny przez przeciwników obecnego rządu.

A więc w przypadku wyborów i referendów lokalnych troska o zdrowie oraz faktyczny stan nadzwyczajny okazały się dostatecznymi przesłankami do odroczenia; nie ma powodu, żeby w przypadku wyborów prezydenckich było inaczej.

2. Sąd Najwyższy przesunął w czasie (na 21 kwietnia – ale zapewne będą dalsze przesunięcia) posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego swoich sędziów, które zgodnie z ustawą musiało się odbyć najpóźniej 19 marca br.¹⁰
3. Sąd Najwyższy i sądy powszechne odraczają obecnie zdecydowaną większość posiedzeń i rozpraw. A przecież obowiązek prowadzenia rozpraw i posiedzeń w sądach jest równie silnie umocowany w Konstytucji i ustawach jak obowiązek przeprowadzenia wyborów Prezydenta RP.

3 Kodeks karny

Art. 165 § 1 pkt 1 kodeksu karnego przewiduje karę do 8 lat pozbawienia wolności dla tego, kto „sprowadza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób [...] powodując zagrożenie epidemiologiczne lub szerzenie się choroby zakaźnej”. Tak więc przeprowadzenie wyborów w obecnych warunkach byłoby ciężkim przestępstwem. Wszyscy zaangażowani w organizację wyborów mają nie tylko prawo, ale też obowiązek odstąpić od tej organizacji.

Na mocy art. 165 § 2 kodeksu karnego, sprawca wyżej opisanego czynu popełnia przestępstwo nawet jeżeli działa nieumyślnie. Wtedy jednak kara jest mniejsza, maksimum 3 lata pozbawienia wolności. Oznacza to, że tłumaczenie przed sądem, iż sprawca nie wiedział, że jest zagrożenie, nie wystarczy do uniewinnienia, a w najlepszym wypadku (jeśli sąd da wiarę takiemu tłumaczeniu) zmniejszy karę.

Efektom głosowania przeprowadzonego we Francji 15 marca br. były liczne zakażenia członków komisji wyborczych, działaczy politycznych, kandydatów i wyborców. Zakażenia wynikały zarówno z kampanii wyborczej, jak i z samego głosowania¹¹. Obecnie wpływają do Trybunału Sprawiedliwości Republiki wnioski o wszczęcie postępowania karnego przeciwko premierowi i ministrom odpowiedzialnym za nieprzełożenie wyborów (trybunał ten jest odpowiednikiem polskiego Trybunału Stanu, z tym że we Francji każdy obywatel może wnioskować o wszczęcie postępowania). Na razie nie wiadomo, jak wielu obywateli złożyło

9 Przykład: postanowienie nr 32/2020 komisarza wyborczego w Szczecinie I z dnia 23 marca 2020 r. dotyczące referendum w gminie Dobra: <https://szczecin.kbw.gov.pl/aktualnosci/informacje/postanowienie-komisarz-wyborczego-w-szczecinie-o-zawieszeniu-glosowania-w-referendum-gminnym-w-spraw>

10 Zarządzenie o przesunięciu w czasie Zgromadzenia Ogólnego: http://www.sn.pl/aktualnosci/SiteAssets/Lists/Wydarzenia/AllItems/Zarz%C4%85dzenie%20nr%2035_2020%20Pierwszego%20Prezesa%20SN%20z%20dnia%2025%20marca%202020%20r.pdf. Obowiązek zwołania Zgromadzenia nie później niż 19 marca br. wynika z art. 12 § 2 ustawy o sądzie najwyższym, zgodnie z którym zgromadzenie, na którym wybiera się kandydatów na Pierwszego Prezesa odbywa się najpóźniej sześć tygodni przed zakończeniem kadencji urzędującego Pierwszego Prezesa. Kadencja Małgorzaty Gersdorf kończy się 30 kwietnia gdyż trwa sześć lat (art. 183 ust. 2 Konstytucji), a zaczęła się 30 kwietnia 2014 r. (postanowienie Prezydenta RP, M.P. 2014 r., poz. 498 <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20140000498>).

11 Dokładna liczba zakażeń nie jest znana, m.in. z powodu braku testów; opis sytuacji w prasie francuskiej: <https://www.ouest-france.fr/sante/virus/coronavirus/coronavirus-des-assesseurs-et-des-militants-paient-le-prix-des-elections-municipales-6791138>

takie wnioski (Trybunał jest zamknięty i na razie nie wszczyna postępowań z powodu epidemii), wiadomo jednak, że jednym ze skarżących jest stowarzyszenie 4000 pracowników służby zdrowia.

Stowarzyszenie Sędziów Themis podziela stanowisko wyrażone w tym rozdziale¹².

Procesy i kary za udział w organizacji wyborów od strony praktycznej: Powstaje pytanie, czy osoby, które wezmą udział w organizacji wyborów, rzeczywiście będą za to ścigane karnie i czy rzeczywiście będą zapadały wyroki skazujące. Oczywiście nikt nie może być pewien, jak będzie, ale doświadczenie podpowiada, że **osoby, które wezmą udział w organizacji wyborów, mogą potem mieć do czynienia z problemami.**

Po pierwsze, efektem głosowania będą zgony i ciężkie zachorowania. Doświadczenie uczy, że w takich przypadkach rodziny często robią wszystko, by doprowadzić do ukarania winnych (lub nawet do ukarania takich osób, których wina jest niepewna, ale które są winne w oczach rodziny). Każdy, kto przykładą rękę do organizacji wyborów, musi się więc liczyć z tym, że – szczególnie gdyby wystąpiły zgony po wyborach w danej gminie – zmierzy się z bardzo zdeterminowanymi przeciwnikami procesowymi i z wieloletnim ciągnięciem po sądach.

Po drugie, podczas organizacji głosowania często zdarzają się niedociągnięcia. Na przykład: niektóre lokale wyborcze będą za małe, co spowoduje ścisk; w innych ścisk będzie panować, ponieważ komisja wyborcza nie zapanuje nad ludźmi; do jeszcze innych lokali nie dotrą na czas środki ochrony (jednorazowe długopisy, maski, rękawiczki, płyn odkażający). Każdy zgon wyborcy lub członka komisji wyborczej po głosowaniu tam, gdzie były niedociągnięcia, będzie szczególnie mocno uzasadniał postępowania karne przeciwko osobom zaangażowanym w pracę danej komisji. Przed prokuratorem i przed sądem osoby te będą się potem przyczynały odpowiedzialnością (np. z czyjej winy rękawiczki nie dotarły? a skoro już nie dotarły, to czy komisja wyborcza mogła prowadzić głosowanie, czy miała obowiązek do niego nie dopuścić?).

Po trzecie, mamy w Polsce zupełnie inną sytuację niż we Francji i w Niemczech, gdzie głosowania przeprowadzono przed wprowadzeniem izolacji, w chwili, kiedy potrzeba izolacji nie dotarła jeszcze do powszechnej świadomości. We Francji wnioski o postępowania karne dotyczą (na razie) jedynie ministrów, a nie zwykłych wójtów, urzędników i członków komisji wyborczych. Jest tak, ponieważ we Francji nie ma przekonania, że w dniu wgłosowania (15 marca) zwykli ludzie mieli obowiązek rozumieć, jak groźna jest sytuacja – chociaż faktycznie wielu ludzi to rozumiało, stąd bardzo niska frekwencja. W Polsce głosowanie odbędzie się w sytuacji, w której izolacja trwa od dłuższego czasu i wszyscy wiedzą o jej potrzebie, a istotna część władz miejskich i gminnych odmawia uczestnictwa w procedurze – a więc dla nikogo nie ma usprawiedliwienia.

4 Rozporządzenie zakazuje iść na wybory

Przemieszczanie się po obszarze Polski jest obecnie zakazane rozporządzeniem Rady Ministrów (rozporządzenie wzmiankowane w rozdziale 1, str. 2, jego odpowiedni fragment jest przytoczony w rozdziale 7.4, str. 11). Od tego zakazu są wyjątki (np. można się przemieszczać w celu sprawowania obrzędów religijnych), ale pójście na wybory nie należy do wyjątków.

Zakaz przemieszczania się ma charakter czasowy do 11 kwietnia br., ale nie ma powodów, by uznać, że wkrótce po tej dacie wystąpią przesłanki do jego uchylecia.

W tej chwili ponad 100 tys. osób poddanych jest kwarantannie. Liczba ta w najbliższych dniach gwałtownie wzrośnie, gdyż dopiero od 1 kwietnia obowiązuje zasada, zgodnie z którą domownicy osoby poddanej kwarantannie także podlegają kwarantannie.

12 Oświadczenie Stowarzyszenia Themis: <http://themis-sedziowie.eu/aktualnosci/stanowisko-stowarzyszenia-sedziow-themis-z-30-03-2020-r-dotyczace-przeprowadzenia-wyborow-w-warunkach-pandemii/>

Uchwalono poprawki do Kodeksu Wyborczego, które pozwalają osobom poddanym kwarantannie lub izolacji (w tym domowej) głosować drogą pocztową. Poprawki te pomijają jednak ponad jedną trzecią zainteresowanych: aby głosować drogą pocztową, trzeba w dniu wyborów być poddanym kwarantannie lub izolacji domowej od co najmniej pięciu dni; ponadto poprawki te naruszają Konstytucję¹³ oraz, co jeszcze gorsze, wymagają od listonoszy, aby wchodzili w kontakt z osobami poddanymi kwarantannie lub izolacji domowej.

Podsumowując: według obowiązującego dziś stanu prawnego, wyborcy nie mogą głosować. Dotyczy to wszystkich wyborców, a szczególnie tych, którzy w dniu wyborów będą poddani kwarantannie lub izolacji domowej od mniej niż pięciu dni. Sam ten fakt uzasadnia odstępianie od organizacji wyborów (działać należy na podstawie obowiązującego prawa, a nie na temat niuzasadnionych spekulacji, jak prawo będzie się zmieniać w przyszłości).

5 Konieczność zdejmowania masek w lokalu wyborczym

Komisja wyborcza ma obowiązek porównać twarz każdego wyborcy z fotografią w jego dokumencie tożsamości. A to z kolei wymaga, aby wyborca zdjął maskę, o ile ją nosi, i w ten sposób zwiększył rozpowszechnianie epidemii. A więc nie sposób zapewnić w lokalach wyborczych choćby minimalnej ochrony przed zakażeniem.

6 Niemożliwość przeprowadzenia wyborów wynika pośrednio z postanowienia Sądu Najwyższego

Przypomnijmy, że aby zostać prezydentem, kandydat musi wykazać się następującym poparciem społecznym:

1. uzyskać co najmniej tysiąc podpisów wyborców, aby zarejestrować swój komitet wyborczy (bezwzględny wymóg zapisany w art. 299 § 1 kodeksu wyborczego);
2. uzyskać co najmniej 100 tys. podpisów wyborców, aby zarejestrować swoją kandydaturę (bezwzględny wymóg zapisany w art. 127 ust. 3 Konstytucji oraz w art. 296 kodeksu wyborczego);
3. uzyskać ponad połowę ważnych głosów w pierwszej lub drugiej turze.

Postanowieniem I NSW 4/20 z 23.03.2020¹⁴, Sąd Najwyższy nakazał Państwowej Komisji Wyborczej zarejestrować komitet wyborczy, mimo że komitet ten przedstawił 842 podpisy wyborców, czyli mniej niż wymagany tysiąc. Postanowienie uzasadnione jest tym, że komitet został zobowiązany przez PKW do uzupełnienia brakujących podpisów w okresie od 9 do 12 marca br., tymczasem:

ich [podpisów] zebranie (w ciągu 3 dni) jest obiektywnie możliwe w normalnych warunkach funkcjonowania aparatu państwowego.

Taka sytuacja z całą pewnością nie występowała w dniach 9-12 marca 2020 r., skoro już na kilka-kilkanaście dni przed tym okresem, przedstawiciele najwyższych organów państwowych uprzedzali społeczeństwo w środkach masowego przekazu o

13 W tej sprawie oddzielne stanowisko Obserwatorium Wyborczego: <https://ow.org.pl/2020/03/29/apel-do-senatu-rp-zablokujcie-przepisy-uchwalone-dla-przeprowadzenia-niedemokratycznych-wyborow-prezydenta-rp/>

14 Postanowienie wydane przez sędziów, których powołanie nie budzi wątpliwości prawnych (powołani przed powstaniem neo-KRS). Nie ma jeszcze pisemnego uzasadnienia, jest tylko komunikat: http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=353-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach

realnych zagrożeniach dla zdrowia i życia ludzkiego wynikających z faktu rozszerzania się pandemii koronawirusa.

Zważywszy m.in. na konieczność przestrzegania w tym czasie restrykcyjnych wymagań higieniczno-sanitarnych w kontaktach międzyludzkich (na co zwracali uwagę kompetentni przedstawiciele odpowiednich władz) oraz biorąc pod uwagę realne obawy osób składających oraz zbierających podpisy poparcia pod kandydaturą Sławomira Grzywy o możliwość zarażenia się koronawirusem (albo obawy przed koniecznością pozostawania w odosobnieniu przez określony czas), trzeba stwierdzić, że w zaistniałych okolicznościach - ze względu na stan rzeczywistego zagrożenia epidemicznego - zebranie brakującej liczby podpisów było nierealne.

Zobowiązanie, jakie PKW nałożyła na pełnomocnika wyborczego w dniu 9 marca 2020 r., było zatem "z góry" niewykonalne, bo stały temu na przeszkodzie obiektywne czynniki usprawiedliwione nadzwyczajnymi okolicznościami, całkowicie niezależnymi od pełnomocnika wyborczego.¹⁵

Tak więc opierając się na panujących okolicznościach Sąd Najwyższy zwolnił kandydata z pierwszego (najłatwiejszego do osiągnięcia) wymogu poparcia społecznego, który normalnie kandydat musi spełnić.

Powstaje pytanie, co w tej sytuacji z pozostałymi dwoma wymogami. Czy rejestracja kandydatów, normalnie wymagająca 100 tys. podpisów, także zostanie dopuszczona bez podpisów? Idąc tokiem przytoczonego tu rozumowania Sądu Najwyższego, tak właśnie powinno być. Jest to możliwe, gdyż potencjalnych kandydatów jest 19, z czego 12 twierdzi, że złożyło ponad 100 tys. podpisów. Dopuszczenie 19 kandydatów zamiast 12 lub mniej nie zdeorganizuje wyborów całkowicie, a jedynie poważnie osłabi oficjalną kampanię w mediach publicznych: każdy kandydat będzie mieć dla siebie tylko 1/19 czasu antenowego tej kampanii, a debata przed pierwszą turą będzie odbywać się w gronie 19 kandydatów. Taka debata będzie nieprzejrzysta dla wyborcy.

Jak w tej sytuacji Sąd Najwyższy potraktuje wyniki głosowania? Organizowanie wyborów w maju to organizowanie procedury bezsensownej, w której nie sposób wyłonić Prezydenta RP.

15 Cytowany tekst pochodzi z komunikatu Sądu Najwyższego, w braku (na razie) pisemnego uzasadnienia.

7 Załącznik: wzmiankowane w tekście przepisy prawa

7.1 Konstytucja, art. 127

1. *Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez Naród w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym.*
2. *Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany na pięcioletnią kadencję i może być ponownie wybrany tylko raz.*
3. *Na Prezydenta Rzeczypospolitej może być wybrany obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu. Kandydata zgłasza co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu.*
4. *Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości, czternastego dnia po pierwszym głosowaniu przeprowadza się ponowne głosowanie.*
5. *W ponownym głosowaniu wyboru dokonuje się spośród dwóch kandydatów, którzy w pierwszym głosowaniu otrzymali kolejno największą liczbę głosów. Jeżeli którykolwiek z tych dwóch kandydatów wycofa zgodę na kandydowanie, utraci prawo wyborcze lub umrze, w jego miejsce do wyborów w ponownym głosowaniu dopuszcza się kandydata, który otrzymał kolejno największą liczbę głosów w pierwszym głosowaniu. W takim przypadku datę ponownego głosowania odracza się o dalszych 14 dni.*
6. *Na Prezydenta Rzeczypospolitej wybrany zostaje kandydat, który w ponownym głosowaniu otrzymał więcej głosów.*
7. *Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej określa ustawa.*

7.2 Konstytucja, art. 228

1. *W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej.*

[...]

7. *W czasie stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 90 dni po jego zakończeniu nie może być skrócona kadencja Sejmu, przeprowadzane referendum ogólnokrajowe, nie mogą być przeprowadzane wybory do Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego oraz wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają odpowiedniemu przedłużeniu. Wybory do organów samorządu terytorialnego są możliwe tylko tam, gdzie nie został wprowadzony stan nadzwyczajny.*

[...]

7.3 Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi

Dz. U. 2019 poz. 1239, ale ze względu na zmiany wprowadzone już po tej publikacji, ustawę należy czytać tu: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001239>

[...]

Art. 46.

1. Stan zagrożenia epidemicznego lub stan epidemii na obszarze województwa lub jego części ogłasza i odwołuje wojewoda, w drodze rozporządzenia, na wniosek państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego.

2. Jeżeli zagrożenie epidemiczne lub epidemia występuje na obszarze więcej niż jednego województwa, stan zagrożenia epidemicznego lub stan epidemii ogłasza i odwołuje, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej, na wniosek Głównego Inspektora Sanitarnego.

3. Ogłaszając stan zagrożenia epidemicznego lub stan epidemii, minister właściwy do spraw zdrowia lub wojewoda mogą nałożyć obowiązek szczepień ochronnych na inne osoby niż określone na podstawie art. 17 ust. 9 pkt 2 oraz przeciw innym zakażeniom i chorobom zakaźnym, o których mowa w art. 3 ust. 1.

4. W rozporządzeniach, o których mowa w ust. 1 i 2, można ustanowić:

- 1) czasowe ograniczenie określonego sposobu przemieszczania się,
- 2) czasowe ograniczenie lub zakaz obrotu i używania określonych przedmiotów lub produktów spożywczych,
- 3) czasowe ograniczenie funkcjonowania określonych instytucji lub zakładów pracy,
- 4) zakaz organizowania widowisk i innych zgromadzeń ludności,
- 5) obowiązek wykonania określonych zabiegów sanitarnych, jeżeli wykonanie ich wiąże się z funkcjonowaniem określonych obiektów produkcyjnych, usługowych, handlowych lub innych obiektów,
- 6) nakaz udostępnienia nieruchomości, lokali, terenów i dostarczenia środków transportu do działań przeciwepidemicznych przewidzianych planami przeciwepidemicznymi,
- 7) obowiązek przeprowadzenia szczepień ochronnych, o których mowa w ust. 3, oraz grupy osób podlegające tym szczepieniom, rodzaj przeprowadzanych szczepień ochronnych

– uwzględniając drogi szerzenia się zakażeń i chorób zakaźnych oraz sytuację epidemiczną na obszarze, na którym ogłoszono stan zagrożenia epidemicznego lub stan epidemii.

5. Rozporządzenia, o których mowa w ust. 1 i 2, są:

- 1) niezwłocznie ogłaszane w odpowiednim dzienniku urzędowym, zgodnie z przepisami o ogłaszaniu aktów normatywnych;
- 2) wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

6. Wojewoda ma obowiązek poinformowania obywateli o obowiązkach wynikających z przepisów, o których mowa w ust. 1-4, w sposób zwyczajowo przyjęty na danym terenie.

Art. 46a.

W przypadku wystąpienia stanu epidemii lub stanu zagrożenia epidemicznego o charakterze i w rozmiarach przekraczających możliwości działania właściwych organów administracji rządowej i organów jednostek samorządu terytorialnego, Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, na podstawie danych przekazanych przez ministra właściwego do spraw zdrowia, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw administracji publicznej, Głównego Inspektora Sanitarnego oraz wojewodów:

- 1) zagrożony obszar wraz ze wskazaniem rodzaju strefy, na którym wystąpił stan epidemii lub stan zagrożenia epidemicznego,

2) rodzaj stosowanych rozwiązań - w zakresie określonym w art. 46b

– mając na względzie zakres stosowanych rozwiązań oraz uwzględniając bieżące możliwości budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Art. 46b.

W rozporządzeniu, o którym mowa w art. 46a, można ustanowić:

- 1) ograniczenia, obowiązki i nakazy, o których mowa w art. 46 ust. 4;
- 2) czasowe ograniczenie określonych zakresów działalności przedsiębiorców;
- 3) czasową reglamentację zaopatrzenia w określonego rodzaju artykuły;
- 4) obowiązek poddania się badaniom lekarskim oraz stosowaniu innych środków profilaktycznych i zabiegów przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie;
- 5) obowiązek poddania się kwarantannie;
- 6) miejsce kwarantanny;
- 7) 34 (uchylony);
- 8) czasowe ograniczenie korzystania z lokali lub terenów oraz obowiązek ich zabezpieczenia;
- 9) nakaz ewakuacji w ustalonym czasie z określonych miejsc, terenów i obiektów;
- 10) nakaz lub zakaz przebywania w określonych miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach;
- 11) zakaz opuszczania strefy zero przez osoby chore i podejrzane o zachorowanie;
- 12) nakaz określonego sposobu przemieszczania się.

[...]

7.4 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii

Dz. U. 2020 r. poz. 566 <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2020/566>

Na podstawie art. 46a i art. 46b pkt 1–6 i 8–12 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2019 r. poz. 1239 i 1495 oraz z 2020 r. poz. 284, 322 i 374) zarządza się, co następuje:

[...]

§ 5. W okresie od dnia 1 kwietnia 2020 r. do dnia 11 kwietnia 2020 r. zakazuje się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej przemieszczania się osób przebywających na tym obszarze, z wyjątkiem przemieszczania się danej osoby w celu:

- 1) wykonywania czynności zawodowych lub zadań służbowych, lub pozarolniczej działalności gospodarczej, lub prowadzenia działalności rolniczej lub prac w gospodarstwie rolnym, oraz zakupu towarów i usług z tym związanych;
- 2) zaspokajania niezbędnych potrzeb związanych z bieżącymi sprawami życia codziennego, w tym uzyskania opieki zdrowotnej lub psychologicznej, tej osoby, osoby jej najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1950 i 2128), a jeżeli osoba przemieszczająca się pozostaje we wspólnym pożyciu z

inną osobą – także osoby najbliższej osobie pozostającej we wspólnym pożyciu, oraz zakupu towarów i usług z tym związanych;

- 3) wykonywania ochotniczo i bez wynagrodzenia świadczeń na rzecz przeciwdziałania skutkom COVID-19, w tym w ramach wolontariatu;
- 4) sprawowania lub uczestniczenia w sprawowaniu kultu religijnego, w tym czynności lub obrzędów religijnych.

[...]

7.5 Ustawa o Sądzie Najwyższym

[...]

Art. 12 § 2. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego wybiera kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego spośród sędziów Sądu Najwyższego w stanie czynnym, nie później niż na 6 tygodni przed upływem kadencji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego albo w terminie 14 dni od dnia przejścia w stan spoczynku, przeniesienia w stan spoczynku albo wygaśnięcia stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego albo zrzeczenia się stanowiska Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

[...]

7.6 Kodeks karny, art. 165

§ 1. Kto sprowadza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach:

- 1) powodując zagrożenie epidemiologiczne lub szerzenie się choroby zakaźnej albo zarazy zwierzęcej lub roślinnej,
- 2) wyrabiając lub wprowadzając do obrotu szkodliwe dla zdrowia substancje, środki spożywcze lub inne artykuły powszechnego użytku lub też środki farmaceutyczne nie odpowiadające obowiązującym warunkom jakości,
- 3) powodując uszkodzenie lub unieruchomienie urządzenia użyteczności publicznej, w szczególności urządzenia dostarczającego wodę, światło, ciepło, gaz, energię albo urządzenia zabezpieczającego przed nastąpieniem niebezpieczeństwa powszechnego lub służącego do jego uchylenia,
- 4) zakłócając, uniemożliwiając lub w inny sposób wpływając na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przekazywanie danych informatycznych,
- 5) działając w inny sposób w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.